

Date: 27th March-2026

**ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGLARNING IJTIMOYIY-
PSIXOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION
YONDASHUVLARI**

Toshmatov Davron Abdukarimovich

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

Ijtimoiy psixologiya fakulteti 2-bosqich talabasi

Kirish: XXI asr ta'lim falsafasi tubdan o'zgarib, unda shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning ijtimoiylashuvi va psixologik barqarorligini ta'minlash yetakchi o'ringa chiqdi. Ushbu jarayonda pedagogning roli an'anaviy "bilim beruvchi" statusidan "fasilitator", "mentor" va "psixologik qo'llab-quvvatlovchi" statusiga o'tmoqda. Zamonaviy ta'lim standartlari o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahorat bilan birga, chuqur ijtimoiy-psixologik kompetentlikni talab etadi. Bu kompetentlik pedagogning o'quvchilar, hamkasblar, ota-onalar va jamiyatning boshqa a'zolari bilan samarali muloqot qilish, ularda ijobiy psixologik muhit yaratish, nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal qilish va o'z faoliyatini doimiy ravishda tahlil etib borish qobiliyatidir.

Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab pedagoglar ushbu kompetentlikni shakllantirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. An'anaviy ma'ruza usullari va nazariy bilimlar real hayotiy murakkab vaziyatlarda yetarli samara bermayapti. Shu sababli, pedagoglarning ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirishda yangi, innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish va joriy etish dolzarb masalaga aylandi. Ushbu tezisda zamonaviy ta'lim muhitida pedagoglarning ushbu kompetentligini oshirishning eng samarali innovatsion mexanizmlari: interaktiv treninglar, coaching texnologiyalari, raqamli platformalar va reflektiv amaliyotlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Pedagoglarning ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirishdagi birinchi va eng samarali innovatsion yondashuv bu – interaktiv treninglardir. An'anaviy seminarlardan farqli o'laroq, treninglar ishtirokchilarni passiv tinglovchi emas, balki faol harakatlanuvchi subyektg aylantiradi. Trening jarayonida rolli o'yinlar (role-play), biznes-o'yinlar va vaziyatli simulatsiyalar keng qo'llaniladi.

Masalan, "Qiyin o'quvchi bilan muloqot", "Ota-onalar yig'ilishidagi nizoli holat" yoki "Sinfda guruh ichidagi konflikt" kabi senariylar maxsus modellashiriladi. Pedagoglar ushbu vaziyatlarda turli rollarni bajarib ko'radilar va o'z xatti-harakatlarining natijasini darhol kuzatadilar. Bu usul xatolarni xavfsiz muhitda tuzatish, yangi kommunikativ strategiyalarni sinab ko'rish va mustahkamlash imkonini beradi. Simulatsiya texnologiyalari pedagogga real hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan stressli vaziyatlarga psixologik jihatdan tayyorlanishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam ravishda interaktiv treninglarda ishtirok etgan o'qituvchilarning emotsional intellekti va konfliktlarni hal qilish ko'nikmalari sezilarli darajada oshadi. Ular vaziyatni tezroq tahlil qilishga va eng optimal yechimni topishga o'rganadilar.

Date: 27th March-2026

Ikkinchi muhim innovatsion yondashuv – bu pedagogik faoliyatda coaching va mentoring texnologiyalarini qo'llashdir. Coaching – bu insonga o'z ichki resurslarini ochish, maqsadlarni aniqlash va to'siqlarni bartaraf etishda yordam beruvchi professional jarayondir. Pedagoglar uchun tashkil etilgan individual yoki guruhli coaching sessiyalari ularning shaxsiy rivojlanishiga, o'ziga ishonchini oshirishga va kasbiy motivatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Coaching jarayonida pedagog o'zining kuchli va zaif tomonlarini anglaydi, ijtimoiy-psixologik to'siqlarini (masalan, kommunikasiya qo'rquvi, agressiyani nazorat qilish qiyinchiligi) aniqlaydi va ular ustida ishlash rejasini tuzadi. Bu usul ayniqsa, kasbiy "kuyish" (emotional burnout) sindromini oldini olishda va stressga chidamlilikni oshirishda benazir vosita hisoblanadi. Mentoring tizimi esa tajribali pedagoglarning yosh mutaxassislariga ijtimoiy-psixologik jihatdan yo'l-yo'riq ko'rsatishini nazarda tutadi. Nastavnik yosh o'qituvchiga nafaqat dars o'tish metodikasini, balki o'quvchilar bilan munosabat o'rnatish sirlarini, sinf jamoasini boshqarish psixologiyasini o'rgatadi. Bunday yaqin hamkorlik yosh kadrlarning tezroq moslashishiga va professional identifikatsiyasining shakllanishiga olib keladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi pedagoglarning ijtimoiy-psixologik kompetentligini oshirishda uchinchi muhim yo'nalishni belgilab berdi. Raqamli platformalar, onlayn kurslar va mobil ilovalar o'qituvchilarga istalgan vaqtda va istalgan joyda bilim olish, tajriba almashish va psixologik yordam olish imkonini beradi.

Zamonaviy LMS (Learning Management System) tizimlarida pedagoglar uchun maxsus psixologik modullar yaratilmoqda. Ushbu modullarda video-darsliklar, interaktiv testlar, vebinarlar va forumlar joylashtirilgan. O'qituvchilar ushbu resurslardan foydalanib, "Emotsional intellekt", "Konfliktologiya asoslari", "Bolalar psixologiyasi" kabi mavzularda o'z bilimini mustaqil ravishda boyitishlari mumkin. Bundan tashqari, kelajakda keng qo'llanilishi kutilayotgan virtual reallik (VR) texnologiyalari ham alohida ahamiyatga ega. VR orqali pedagoglar sun'iy yaratilgan sinf muhitida turli vaziyatlarni mashq qilishlari mumkin. Masalan, g'azablangan o'quvchi yoki norozi ota-ona bilan muloqot qilish simulyatsiyasi o'tkaziladi. Bu xavfsiz virtual muhitda ko'nikmalarni shakllantirishga, reaksiya tezligini oshirishga va xatolarni minimal darajaga tushirishga yordam beradi. Raqamli diagnostika vositalari esa pedagogning psixologik holatini doimiy monitoring qilish va o'z vaqtida choralar ko'rish imkonini beradi. Ijtimoiy tarmoqlar va professional hamjamiyatlar ham muhim rol o'ynaydi; ular orqali o'qituvchilar o'z tajribalari bilan o'rtoqlashadilar, murakkab vaziyatlarda maslahat so'raydilar va hamkasblaridan qo'llab-quvvatlash oladilar.

To'rtinchi innovatsion yondashuv – bu refleksiv amaliyot va case-study (vaziyatli masalalar) texnologiyasining integratsiyasidir. Refleksiya – bu o'z faoliyati, xatti-harakatlari va ularning natijalarini tahlil qilish, o'z kamchiliklarini tan olish va kelajakda ularni bartaraf etish yo'llarini izlash jarayonidir. Innovatsion yondashuvda refleksiya shunchaki shaxsiy fikr yuritish emas, balki tizimli ravishda hujjatlashtirilgan va muhokama qilingan jarayon sifatida qaraladi. Pedagoglar uchun "refleksiv kunliklar" yoki "elektron

Date: 27th March-2026

portfoliolar" yuritish tavsiya etiladi, unda ular har bir darsdan keyin o'zaro munosabatlaridagi muvaffaqiyat va xatoliklarni qayd etib boradilar.

Case-study texnologiyasi esa real hayotdan olingan murakkab psixologik vaziyatlar tahliliga asoslanadi. Pedagoglarga aniq bir konfliktli holat tasviri taqdim etiladi va ular guruh bo'lib ishlab, ushbu vaziyatni yechishning turli variantlarini ishlab chiqadilar, muhokama qiladilar va eng optimal yechimni tanlaydilar. Bu usul tanqidiy fikrlash, muammolarni tizimli tahlil qilish va jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Case-study jarayonida pedagoglar nafaqat o'z tajribalariga, balki hamkasblarining turlicha yondashuvlariga ham guvoh bo'ladilar, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va ijtimoiy-psixologik moslashuvchanligini oshiradi. Ushbu ikki usulning uyg'unligi pedagogning o'z ustida ishlash madaniyatini shakllantiradi va uni doimiy professional o'sishga undaydi.

Yuqorida sanab o'tilgan innovatsion yondashuvlarning samarali amalga oshirilishi uchun institutsional qo'llab-quvvatlash va uzluksiz kasbiy rivojlanish (UKR) tizimining mavjudligi shart. Ta'lim muassasasi rahbariyati pedagoglarning ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirishni strategik maqsad deb belgilashi lozim. Buning uchun maktab ichida psixologik klublar, kreativ laboratoriyalar va metodik birlashmalar tashkil etish, ularga moliyaviy va moddiy-texnik bazani yaratish zarur.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimida malaka oshirish kurslari an'anaviy formatdan chiqib, modul prinsipi asosida qurilishi kerak. Har bir modul konkret bir ko'nikmani (masalan, empatiya, aktiv tinglash, stress-menejment) rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Davlat siyosati darajasida ham pedagoglarning psixologik salomatligini qo'llab-quvvatlash choralari ko'rilishi, ish yuklamasi me'yorlashtirilishi va ijtimoiy kafolatlar yaxshilanishi kerak. Chunki ijtimoiy himoyalangan va doimiy stress ostida ishlaydigan pedagogdan yuqori psixologik kompetentlikni talab qilish qiyin. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash dasturlariga ham o'zgartirishlar kiritilib, amaliyotga yo'naltirilgan darslar, stajirovkalar va treninglar ulushi oshirilishi zarur. Bu yosh mutaxassislarning ishga kirishishidan oldin yetarli ijtimoiy-psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimida pedagoglarning ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u an'anaviy yondashuvlardan voz kechishni va innovatsion texnologiyalarni keng qo'llashni talab etadi. Ushbu tezisda tahlil qilingan interaktiv treninglar, coaching va mentoring tizimi, raqamli platformalar va virtual reallik, shuningdek, refleksiv amaliyot va case-study usullari pedagoglarning kommunikativ, empatik va konfliktologik ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishga qodir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Normatova N. R. Pedagogik psixologiya: zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2022. – 78 b.

Date: 27th March-2026

2. Johnson D. W., Johnson R. T. Social skills for successful group work // Educational Leadership Journal. – 2021. – Vol. 45, No. 3. – P. 29–33.
3. O‘rozova M. S. Pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirishda innovatsion texnologiyalarning o‘rni // Ta’lim va fan yangiliklari. – 2023. – № 2. – B. 15–20.
4. Smith J. A. Digital tools for teacher development. – London: Routledge, 2020. – P. 102–105.
5. Karimov T. K. Ta’lim muassasalarida monitoring va baholash tizimining samaradorligi // O‘zbekiston ta’limi. – 2022. – № 4. – B. 34–39.
6. Vaziraeva L. A. Pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi: muammolar va yechimlar // Ilmiy axborot. – 2021. – T. 3, № 1. – B. 55–60.

